

TARIM ARACISI PROFİL ÇALIŞMASI

MAYIS 2018

DÜZCE, SAKARYA, ORDU

FAIR LABOR
ASSOCIATION

İÇİNDEKİLER

ÇALIŞMANIN AMACI

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

ÇALIŞMA BULGULARI

SONUÇ & ÖNERİLER

EKLER

Bilgilendirme: Bu projenin fonu IL-28101-15-75-K-11 numaralı iş birliği anlaşması doğrultusunda Amerika Birleşik Devleti Çalışma Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır

Uyarı: Bu doküman, Amerika Birleşik Devletleri Çalışma Bakanlığı'nın görüş ve politikalarını yansıtmamaktadır ya da Amerika Birleşik Devleti Hükümeti'nin belirtilen ticari isimleri, ürünleri veya organizasyonları desteklediği anlamına gelmemektedir. Toplamda 4,996,000 Dolar'a karşılık gelecek şekilde toplam proje maliyetinin %97'si Federal fonlar tarafından karşılanmaktadır.

ÇALIŞMANIN AMACI

Adil Çalışma Derneği (FLA) ABD Çalışma Bakanlığı'nın İthal Tarım Ürünleri'nde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi ve İstihdama İlişkin İyi Uygulamaların Sürdürülmesi Amaçlı İşbirliği: Türkiye'deki Fındık Tedarik Zincirinde USDA Uygulama Önerilerinin Denenmesi Pilot Projesi'ni Kasım 2015-Haziran 2018 tarihleri arasında, Nestle ve iki tedarikçisi Balsu ve Olam işbirliğinde yürütmüştür. Proje, partner şirketlerin tedarik zincirlerinde çocuk işçiliği ve adil olmayan çalışma koşullarını izleme ve iyileştirme sistemlerini güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Etkin bir izleme ve iyileştirme sistemi kurabilmek için şirketlerin tedarik zincirlerini ve zincirdeki aktörleri haritalamaları, bu alanlarda risk değerlendirmesi yapmaları ve bu bilgiler ışığında izleme ve iyileştirme stratejilerini belirlemeleri gerekmektedir.

Bu çalışma, FLA uygulama ortağı Pikolo Derneği tarafından fındık tarımında çalışan gezici mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve barınma koşullarında belirleyici rol oynayan tarım aracıları ile yapılan veri toplama çalışmalarına dayanılarak hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında 7 Ağustos-6 Eylül 2017 tarihleri arasında Ordu, Düzce ve Sakarya illerinde 14 ilçe ve 52 köyde tespit edilen 309 tarım aracısı ile görüşmeler yapılmıştır. Tarım aracılarının profilleri, görev ve sorumlulukları ile iş ilişkisi kurdukları işçilerin profillerine ışık tutan bu veriler, tedarik zincirindeki riskleri ve bu risklerin coğrafi dağılımını göstermesi açısından yol göstericidir.

Bu rapordaki veriler, mevsimlik gezici tarım işçileri ile ilgili çalışan kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarına da önemli bilgiler sunmaktadır.

ARKAPLAN BİLGİSİ

Mevsimlik tarım işinde tarım iş aracıları, kilit pozisyondaki kişilerdir. Tarım iş aracıları, üretici ile mevsimlik tarım işçisi arasında iş bağlantısı kuran, bunun karşılığında işçiden veya işverenden belli bir miktar ücret alan kişidir. “Dayıbaşı” veya “Çavuş” olarak adlandırılan aracıların, iş bağlantısı kurma, ücret garantisi sağlama, kalacak yer temin etme gibi sorumlulukları bulunmaktadır.

“Tarım İş Aracıları Yönetmeliği” tarım iş aracılarının kim olduğu, bu işin yapılabilmesi için gerekli izin alınma koşulları, aracıların çalışma ve denetim şekilleri, mevsimlik tarım işçisi, aracı ve işveren arasındaki ilişkinin ne şekilde düzenleneceği gibi konuları hükme bağlamıştır. Yönetmelik, tarım iş aracılarını “Tarımda iş ve işçi bulma aracılığı görevini yapmak üzere kurumca izin verilen gerçek veya tüzel kişiler” olarak tanımlamıştır. Tarım iş aracılarının kayıt altına alınma görevi Türkiye İş Kurumu'na aittir. Ancak mevsimlik tarım işinin geçici süreli olması, çok geniş bir alanda gerçekleşmesi, kayıt dışı çalışmanın yaygın olması, yeterli bilgilendirmenin olmaması gibi sebeplerle aracıların kayıt altına alınması istenen seviyede gerçekleşmemiştir.

Mevsimlik tarımda faaliyet gösteren işçi ve aracıların kayıt altına alınması;

- a) İşçi ve aracı özelinde ekonomik hakların korunması, yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine,
- b) Mevsimlik tarımda çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması amacıyla sürdürülen çalışmalara olumlu katkı sağlayacaktır.
- c) Ülke ekonomisi açısından kayıt dışılığın kademeli olarak ortadan kaldırılmasına,
- d) Çalışma hayatı, eğitim, sağlık ve sosyal gereksinimler konusunda politikalar geliştirilmesine,

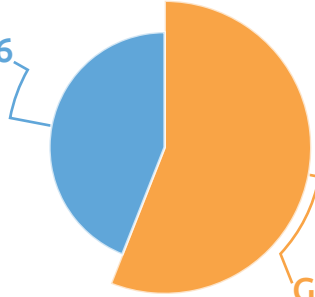
ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışma Grubu

Projenin ana hedef grubu Ordu, Sakarya ve Düzce illerinde faaliyet gösteren tarım iş araçlarıdır. Proje kapsamında Ordu ilinde 163, Sakarya ilinde 40 ve Düzce ilinde 107 olmak üzere; üç ilde toplam 309 tarım iş aracı ile görüşülmüştür.

Yapılan çalışma sırasında tarım iş araçlarının çalışma şekli, işçi belirleme kriterleri, gelir elde etme biçimleri gibi konulara göre kendi içinde "Dayıbaşları" ve "Çavuşlar" olarak iki alt gruba ayrıldığı belirlenmiştir (*daha detaylı bilgi için bknz. sayfa 8*).

Görüşülen Çavuş Sayısı: 136

Görüşülen Dayıbaşı Sayısı: 173

● Görüşülen Dayıbaşı Sayısı: ● Görüşülen Çavuş Sayısı:

Verilerin Toplanması

Proje kapsamında 42 soruluk, yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Formların uygulanması ortalama 45 dakika sürmüştür, uygulama süresinin uzunluğu görüşme için gerekli olan güven ortamının oluşumuna da olanak sağlamıştır. Form ve mülakat yöntemiyle elde edilen veriler gözlem ve değerlendirmelerle birlikte ele alınarak bulgular raporlaştırılmıştır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Karşılaşılan Zorluklar

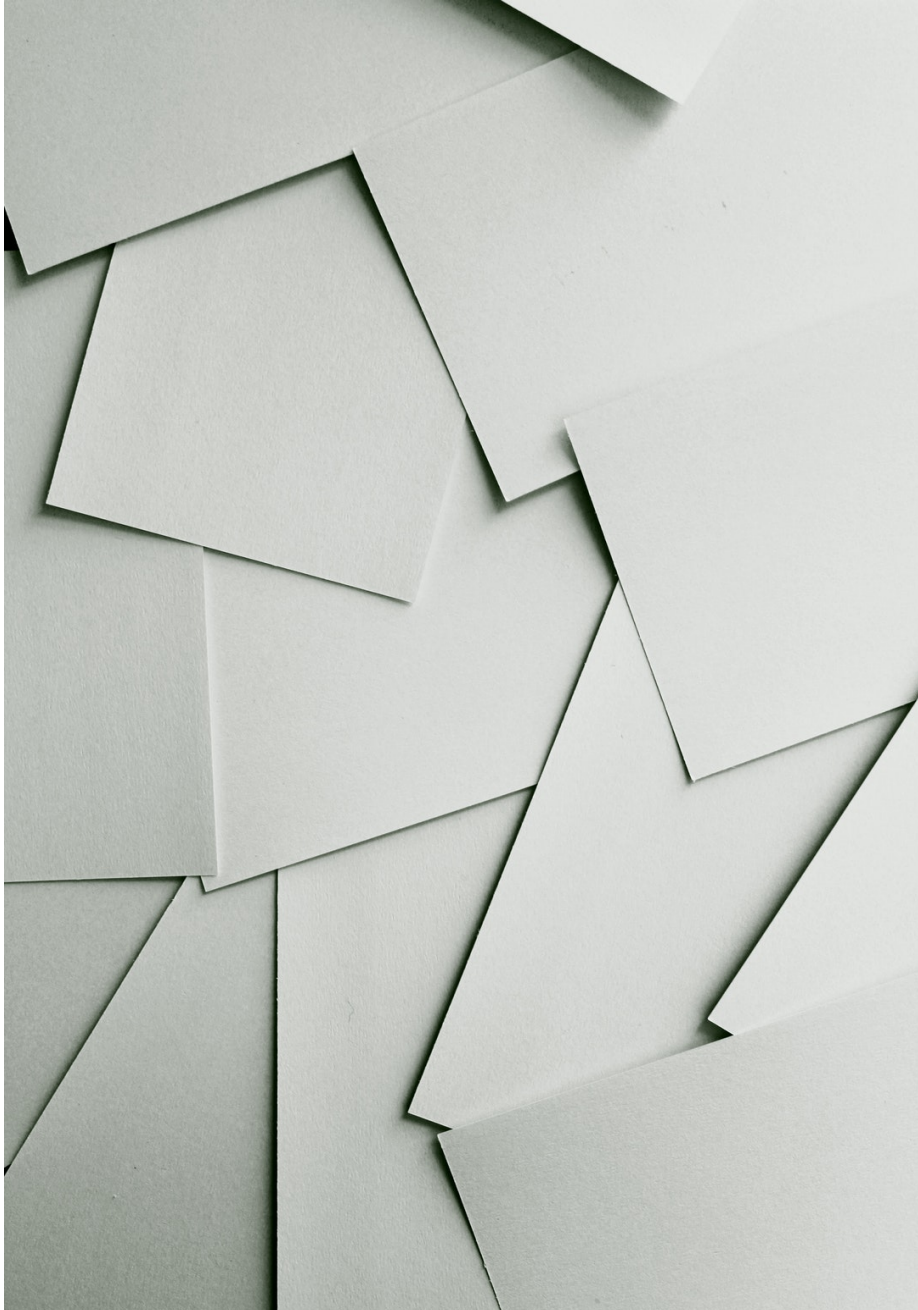
Şüpheli yaklaşım: Üreticiler ve tarım aracıları, uluslararası şirket ve kuruluşlar tarafından sahada yürütülen çalışmalara şüpheyle yaklaşmakta, özellikle üreticiler bazı uluslararası şirketlerin fındık fiyatının düşmesinde önemli rol oynadığını düşünmektedir. Diğer yandan, görüşülen bazı kişilerin ekonomik ve yasal sorumluluklarıyla ilgili kaygıları nedeniyle belirli sorulara net veya doğru cevaplar vermekten kaçındıkları da gözlemlenmiştir.

Üretici Tepkileri: Proje kapsamında saha çalışmalarını kolaylaştırmak için zaman zaman bahçe sahipleri ile de görüşülmüştür. Fındık taban fiyatının belirlenmesinin zamana yayılması ve açıklanan fiyatın beklentinin altında kalmasının üreticilerde tepkiye yol açtığı gözlenmiştir. Kendi sorunlarına gereken hassasiyetin gösterilmediğini düşünen üreticiler, mevsimlik tarım işçilerine yönelik yürütülen çalışmalara karşı ön yargılı yaklaşmışlardır.

Yapılan Diğer Çalışmalardan Kaynaklı Olumsuz Genellemeler: 2017 yılında ve öncesinde, mevsimlik tarım işçileri konusunda çok sayıda özel – gönüllü kurum ve kuruluş sahada çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu çalışmaları yürüten kişilerin bilgi ve tecrübe eksikliği, bölgenin sosyal ve kültürel dinamiklerine yeteri kadar hakim olmamaları, iletişim konusunda yaşanan aksaklıklar gibi sebeplerle yerel halk, kamu kurumları – görevlileri, tarım iş aracıları ve mevsimlik tarım işçileri arasında zaman zaman çeşitli iletişim kazalarının yaşandığı bilinmektedir. Saha çalışanları bu olumsuzluktan kısmen etkilenmiştir.

Arazi Şartları: Tedarik zinciri içerisinde yer alan bölgenin coğrafi koşulları engebeli ve yollar çok virajlıdır. Bu durum ulaşımın zorlaşmasına ve çalışma süresinin uzamasına yol açmıştır.

ÇALIŞMA BULGULARI

Başlarken - "Dayıbaşı" ve "Çavuş" Ayrımı Hakkında

Çalışma kapsamında görüşme gerçekleştirilen tarım iş araçlarının; çalışma şekli, işçi belirleme kriterleri, gelir elde etme biçimleri gibi konulara göre "Dayıbaşı" ve "Çavuş" olarak iki farklı statüde konumlanmakta ve isimlendirilmekte olduğu gözlemlenmiştir.

Burada farklı bir tarım aracı grubu olarak öne çıkan "Çavuşlar" herhangi bir "Dayıbaşına" bağlı olmadan kendi iş bağlantılarını kurarak çalışmaktadırlar. Gruplarının işçi sayıları 10 ilâ 20 kişi arasında olabilmekte ve kendileri de grupları ile birlikte çalışmaktadırlar.

Bu iki grup arasındaki en önemli fark, "Dayıbaşı" nın iş bağlantısı kurması sebebiyle işçinin günlük ücretinden belli oranda (% 5 - 10) kesinti yapması, "Çavuş" un ise ücretini doğrudan işverenden (tarla / bahçe sahibi) çift yevmiye olarak almasıdır.

Diğer yandan dayıbaşı ve çavuşlar arasında işçi seçimi açısından da önemli bir fark bulunmaktadır. Çavuşların işçi grupları aile, akraba ve komşulardan oluşuyorken; dayıbaşları akraba ve tanıdıkları kişilere ek olarak aynı veya farklı illerden tanımadıkları kişileri de işçi gruplarına dâhil etmektedirler.

Bu ayrışmanın etkilerini anlamak adına rapor boyunca belirli bir yol izlenmiş ve anlamlı farklılıkların görüldüğü yerlerde bulgular "Dayıbaşı" ve "Çavuş" kırılımında verilmiştir. Herhangi bir farklılaşma görülmediği durumlarda ise sadece toplu olarak ana gruba, "Tarım İş Araçları"na odaklanılmıştır.

- Dayıbaşının Ortalama Çalıştırdığı İşçi Sayısı
- Çavuşun Ortalama Çalıştırdığı İşçi Sayısı

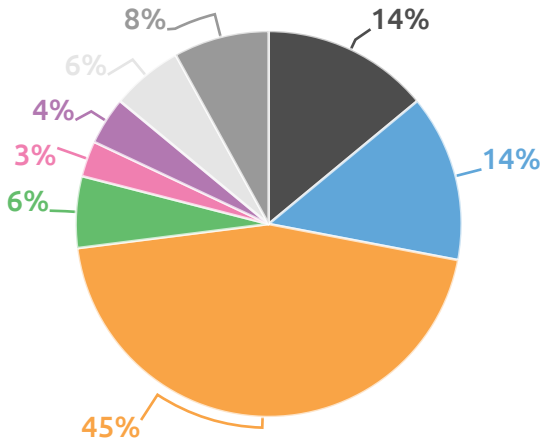
Tarım İş Aracılarının Demografik Özellikleri - *İşçi Sağladıkları Bölgeler*

- Doğu illerine İşçi Sağlayan Tarım Aracıları
- Batı illerine İşçi Sağlayan Tarım Aracıları

Çalışmanın alanı olan Doğu Karadeniz (Ordu) ve Batı Karadeniz (Düzce ve Sakarya) bölgelerinin verileri ayrı ayrı toplanarak analiz edilmiş ve bir bütün olarak değerlendirilip yorumlanmıştır. Buna göre tarım araçlarının %47'si (146 kişi) Batı Karadeniz illerine işçi sağlarken %53'ü (163 kişi) Doğu Karadeniz illerine işçi sağladığı tespit edilmiştir.

Geldikleri iller

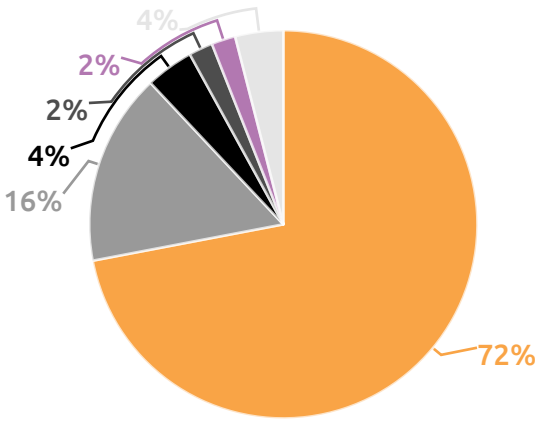
- Diyarbakır
- Mardin
- Şanlıurfa
- Şırnak
- Batman
- Mersin
- Diğer
- Adıyaman

Tarım araçlarının %73'ünün geldikleri illerin Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır olduğu görülmektedir. Bu durum tarım araçlarına ve mevsimlik tarım işçilerine yönelik yerelde yapılacak çalışmalarda bu illeri işaret etmektedir.

Ayrıca yerelde yapılacak çalışmalarda, Adıyaman ilinin Şanlıurfa iline, Batman, Şırnak ve Diyarbakır illerinin ise Mardin iline yakınlığı göz önüne alınarak planlamalar yapılabileceği anlaşılmaktadır. Görüşmeler sırasında tarım araçlarının bir kısmının komşu illerden de işçi sağladıkları anlaşılmıştır.

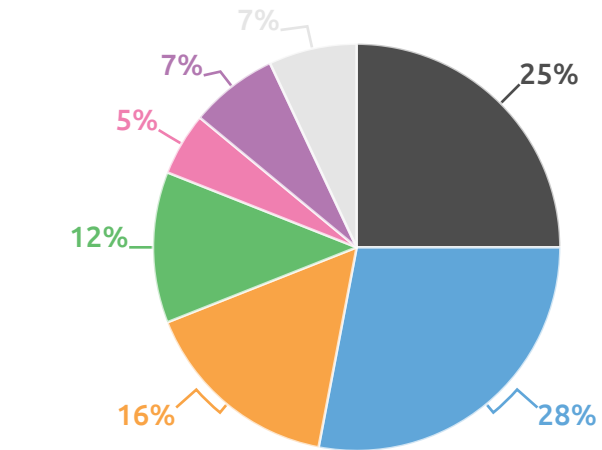
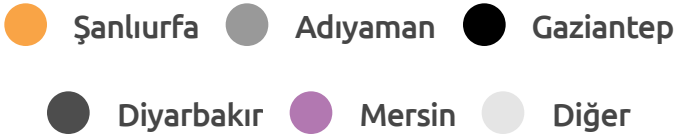
Tarım İş Aracılarının Demografik Özellikleri - Geldikleri İller

Bölgeler ayrımında bakıldığında dikkate değer bir farklılaşma göze çarpmakta ve bu durum iki göç rotası olduğuna işaret etmektedir. Buna göre Doğu Karadeniz'e %72'lik bir oranla Şanlıurfa ilinden tarım araçları gelmektedir. Diğer yandan Batı Karadeniz Bölgesi'ne gelen tarım araçlarının yarısı Mardin ve Diyarbakır illerinden gelmektedirler.

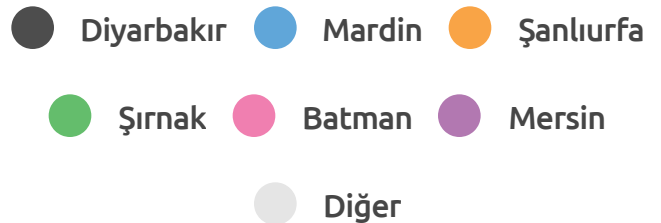
Doğu Karadeniz Bölgesi'ne gelen 163 tarım iş aracısının geldikleri iller incelendiğinde dağılımın %72 Şanlıurfa, %16 Adıyaman, %2 Diyarbakır, %2 Gaziantep, %2 Mersin şeklinde gerçekleştiği görülmüştür.

Batman, Malatya, Elazığ, Kahramanmaraş ve Hatay "Diğer" kapsamındaki illerdir.

Batı Karadeniz Bölgesi'ne gelen 146 tarım iş aracısının geldikleri iller incelendiğinde dağılımın %28 Mardin, %25 Diyarbakır, %16 Şanlıurfa, %12 Şırnak, %7 Mersin, %5 Batman şeklinde gerçekleştiği görülmüştür.

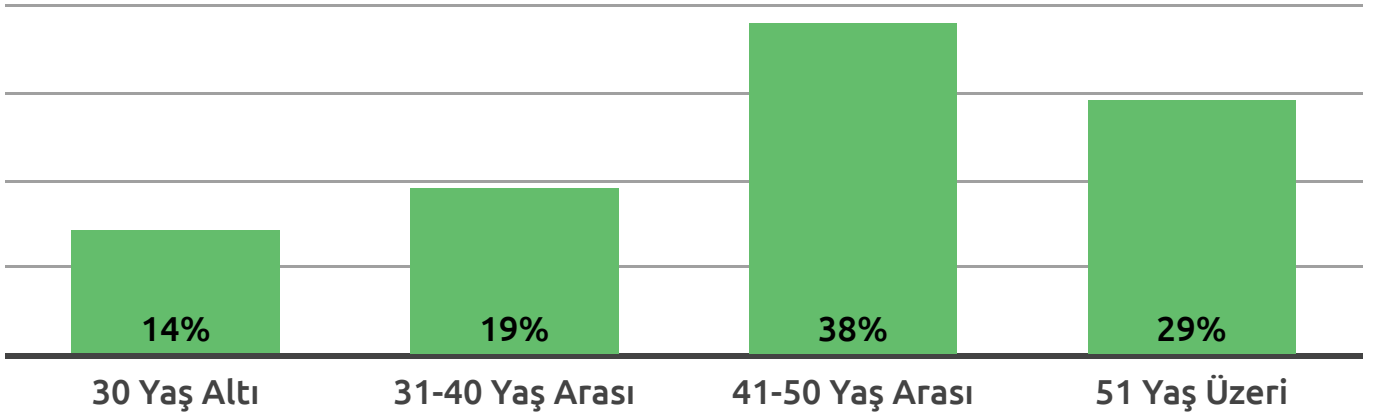
Adana, İstanbul, Sakarya, Elazığ, Antalya ve Düzce "Diğer" kapsamındaki illerdir.

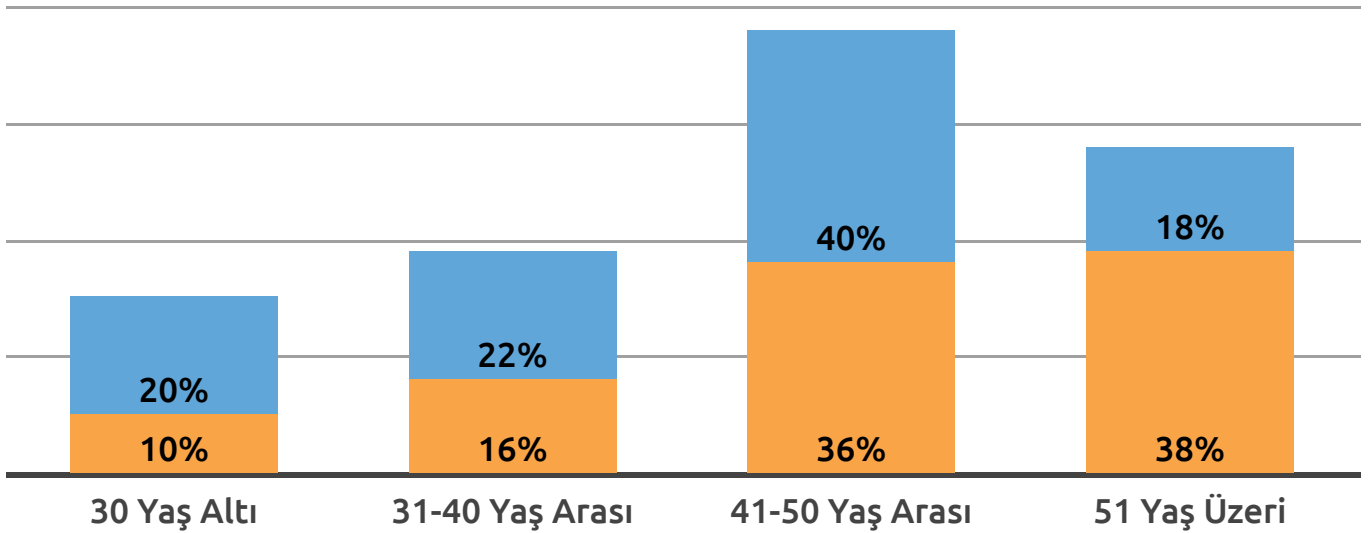
Tarım Aracılarının Demografik Özellikleri - Yaş Dağılımları

Tarım iş aracılarının yaş dağılımına bakıldığında bölgeler arasında anlamlı bir fark olmadığı; bütün olarak incelendiğinde ise %67'sinin 40 yaşın üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Sonuçlara "Çavuş" ve "Dayıbaşı" ayrımında bakıldığında ise "Dayıbaşı" olarak isimlendirilen tarım aracılarının ortalamasının üzerinde bir oranda (%74) 40 yaşının üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. "Çavuş"ların daha genç bir grup olduğu anlaşılmaktadır.

● Tarım Aracıları

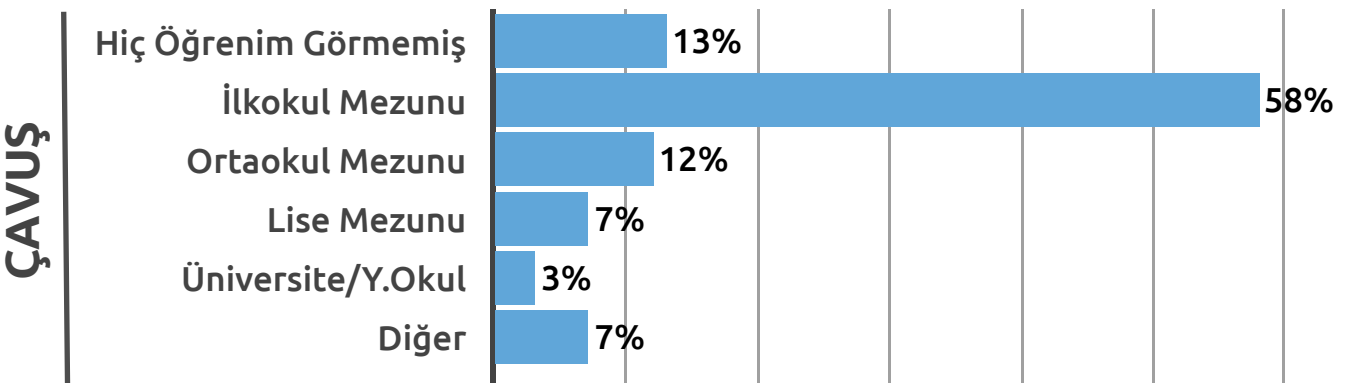
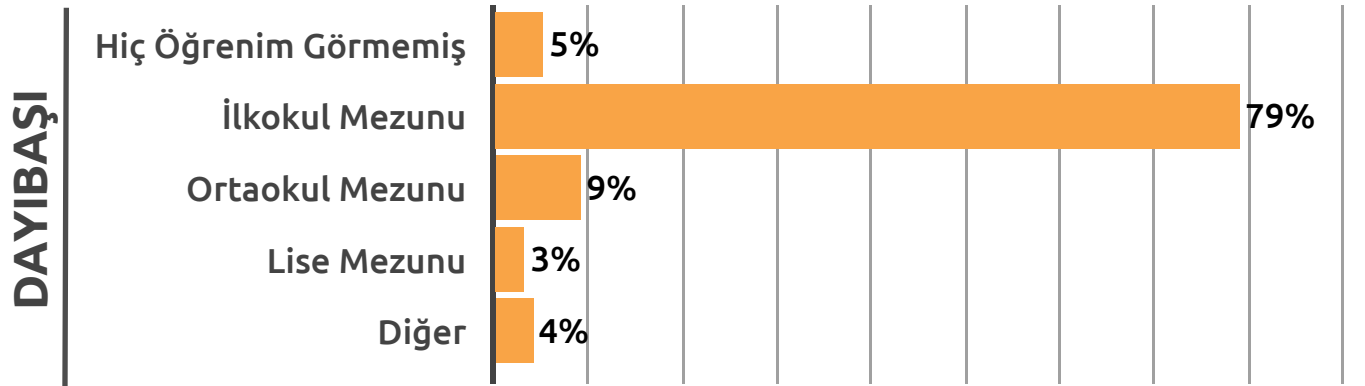
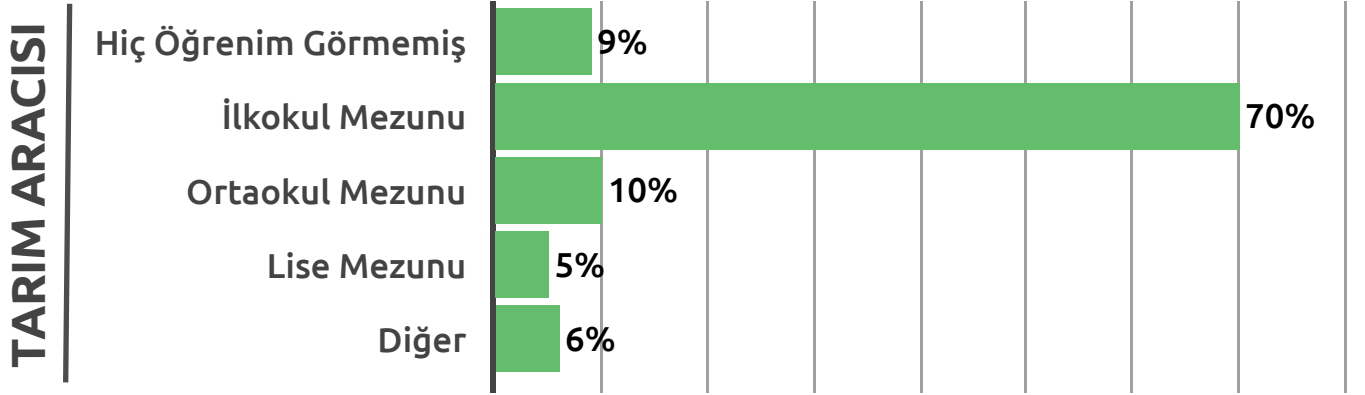

● Dayıbaşı ● Çavuş

Tarım Aracılarının Demografik Özellikleri - Öğrenim Durumları

Tarım iş araçlarının öğrenim durumları incelendiğinde %9'unun hiç öğrenim görmediği, %70'inin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Diğer bölümünde yer alan tarım iş araçları okur – yazar veya üniversite mezunudur. Bu bölümde yer alan 4 tarım aracısının üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Tarım iş aracılığı aracılık mevzuatı gereği aracı belgesine sahip olabilmek için en az ilkokul mezunu olmak gerekmektedir. Bu durumda çalışmada yer alan %9'luk kısmı oluşturan 43 tarım iş aracısının aracılık işini yasalara uygun olarak yapma imkânı bulunmamaktadır.

Tarım Aracılarının Demografik Özellikleri - *Mesleki Durumları*

Genel olarak bakıldığında:

%96

Mevsimlik tarım işçisi olarak geçmişte çalışmış ve / veya halen çalışıyor

%71

Aracılık dışında bir iş ile uğraşmıyor

%65

Sosyal güvencesi yok

%90

Yasal olarak çalışmasına engel yok

%73

Mevzuatla ilgili bilgisi yok

%5

Tarım aracısı belgesine sahip (*belgesinin süresi geçmiş ve geçmemişlerin toplam sayısı üzerinden hesaplanmıştır*)

%2

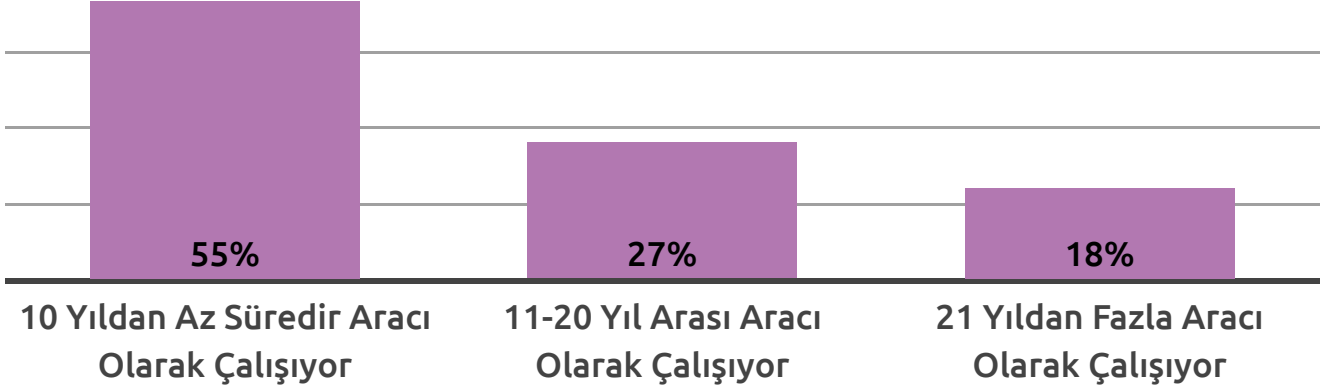
Belgesi var fakat süresi geçmiş

Sosyal Güvence Sahipliğine Dair Bir Not

Kamuda veya özel sektörde memur ve işçi statüsünde çalışan, dönemsel geçici işçi olarak istihdam edilen ve bu nedenle sosyal güvenlik kapsamına dâhil olan küçük bir grup bulunduğu görülmüştür. Bu kişiler, ek gelir elde etmek için izin sürelerinde mevsimlik tarım ve aracılık işleriyle uğraştıklarını ifade etmiştir.

Tarım Aracılarının Demografik Özellikleri - *Mesleki Durumları*

Tüm bu bulgular, araştırma sırasında toplanan diğer veriler, yapılan gözlemler ve literatür incelemesi ışığında:

- *Mevsimlik tarım işinin aileler tarafından bir meslek olarak görüldüğü,*
- *Eğitimsizlik ve ikamet edilen yerdeki iş imkânlarının sınırlı olması gibi sebeplerle zorunlu hale geldiği,*
- *Yoksulluk ve işsizlik döngüsü içindeki aileler için tek seçenek olarak görüldüğü,*
 - *Kuşaktan kuşağa aktarılan bir yaşam ve çalışma biçimi olduğu,*
 - *Çavuş veya dayıbaşı statüsüne ulaşmanın bir nevi kariyer olarak algılandığı,*
- *Çalışma süreleri de göz önüne alınarak tarım aracılık işinin belirli bir tecrübe ve üretici bağlantısı gerektiği gibi sonuçlara varılabilmektedir.*

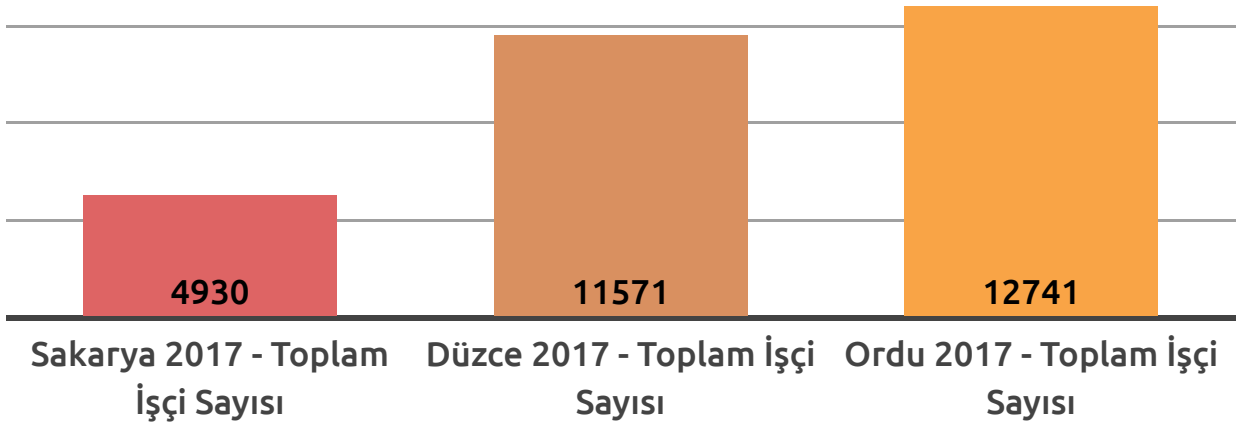
Getirdikleri İşçilere Dair Demografik Özellikler - *Getirilen İşçi Sayısı*

Tarım iş araçlarının fındık hasadı için bölgeye getirdiği işçi sayısı o yıl hasat edilecek fındık miktarına göre farklılık göstermektedir.

Araştırma kapsamında 2017'de proje alanına gelen toplam işçi sayısı 29.242 olarak hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü ile evren büyüklüğü kıyaslandığında elde edilen verilerin fındık hasadında çalışan işçilerin %29'unu temsil ettiği anlaşılmaktadır.

 29.242

● 2017'de Proje Alanına Gelen Toplam İşçi Sayısı

Batı Karadeniz'e İşçi Getiren Dayıbaşılardan Ortalama İşçi Grubu Büyüklüğü

220 kişi

Batı Karadeniz'e İşçi Getiren Çavuşların Ortalama İşçi Grubu...

19 kişi

Doğu Karadeniz'e İşçi Getiren Dayıbaşılardan Ortalama İşçi Grubu...

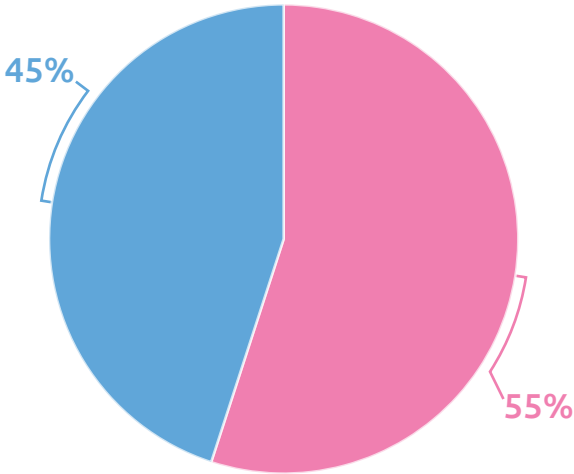
110 kişi

Doğu Karadeniz'e İşçi Getiren Çavuşların Ortalama İşçi Grubu...

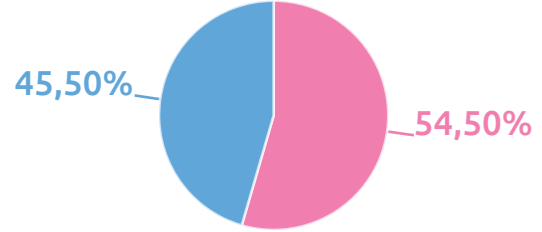
17 kişi

Getirdikleri İşçilere Dair Demografik Özellikler - *Cinsiyet & Yaş*

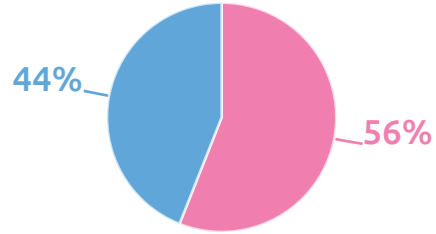
Hem genel dağılım hem de bölgeler bazındaki kırılım dikkate alındığında kadın işçi sayısının ortalama %10'luk bir oranda fazla olduğu anlaşılmaktadır.

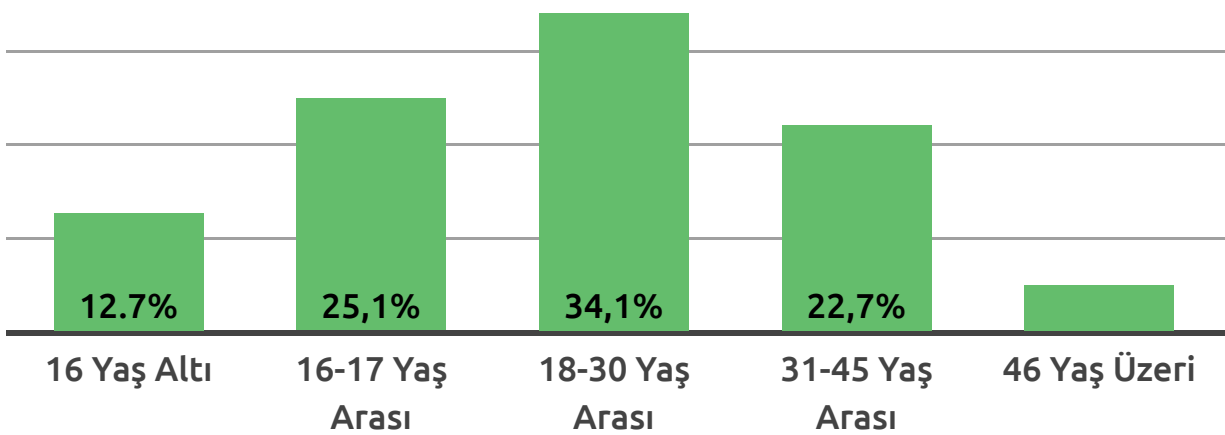
- Kadın (Tüm Bölgeler)
- Erkek (Tüm Bölgeler)

- Kadın (Batı Karadeniz)
- Erkek (Batı Karadeniz)

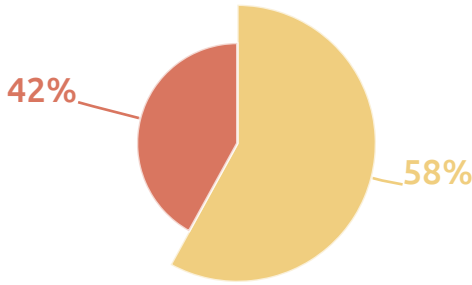
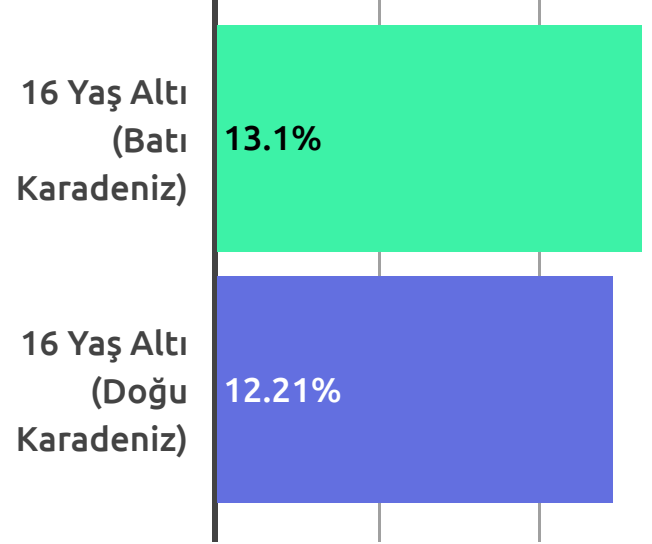
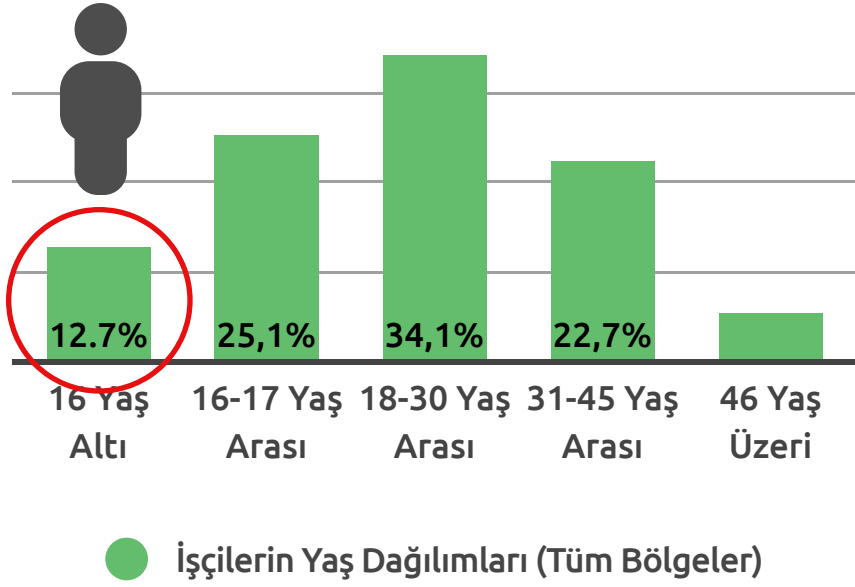

- Kadın (Doğu Karadeniz)
- Erkek (Doğu Karadeniz)

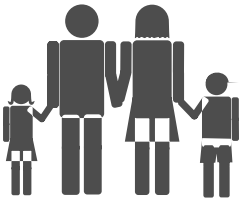
- İşçilerin Yaş Dağılımları (Tüm Bölgeler)

Getirdikleri İşçilere Dair Demografik Özellikler - Çocuk İşçiliğine Dair Veriler

- Batı Karadeniz'deki Çocuk Oranı (Toplam İçinde)
- Doğu Karadeniz'deki Çocuk Oranı (Toplam İçinde)

Tüm veriler incelendiğinde Batı Karadeniz'e gelen çocuk sayısının Doğu Karadeniz'e göre fazla olduğu ve bu bölgedeki çocuklar için çalıştırılma riskinin de daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

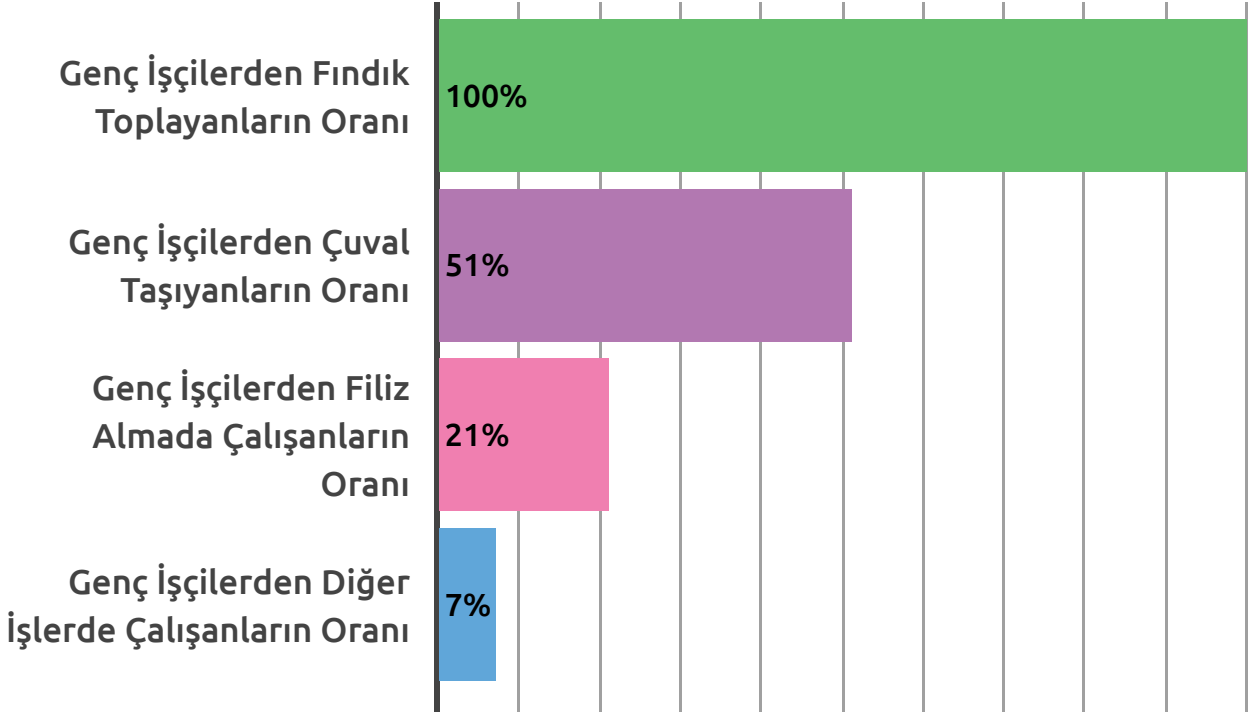

Doğu Karadeniz bölgesine gelen işçi gruplarında "aile" işçiliğinin yoğun olduğu görülmektedir. Ailesi ile birlikte göç eden çocuklar sadece çalıştırılmak amacıyla değil, ailelerin yaşam alışkanlığı nedeniyle de bölgeye gelmektedir. Şanlıurfa ve Adıyaman'dan gelen ailelerde bu durum daha belirgin şekilde görülmektedir.

Batı Karadeniz'de ise aile işçiliğinden ziyade "grup" adı verilen işçi gruplarının olduğu görülmektedir. Hasat döneminde bölgeye gelen her kişi sadece çalışmak amacıyla gelmektedir. Bu sebeple Batı Karadeniz bölgesine getirilen 16 yaşın altındaki çocukların çalıştırılma riskinin daha fazla olduğu değerlendirilmektedir.

Getirdikleri İşçilere Dair Demografik Özellikler - *Tarım İş Aracılarının 16-18 Yaş Grubundaki Genç Mevsimlik Tarım İşçilere Yaptırdıkları İş Dağılımları*

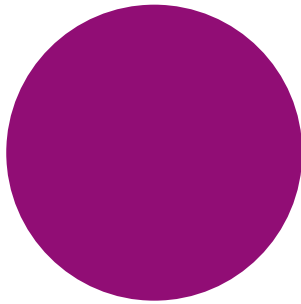
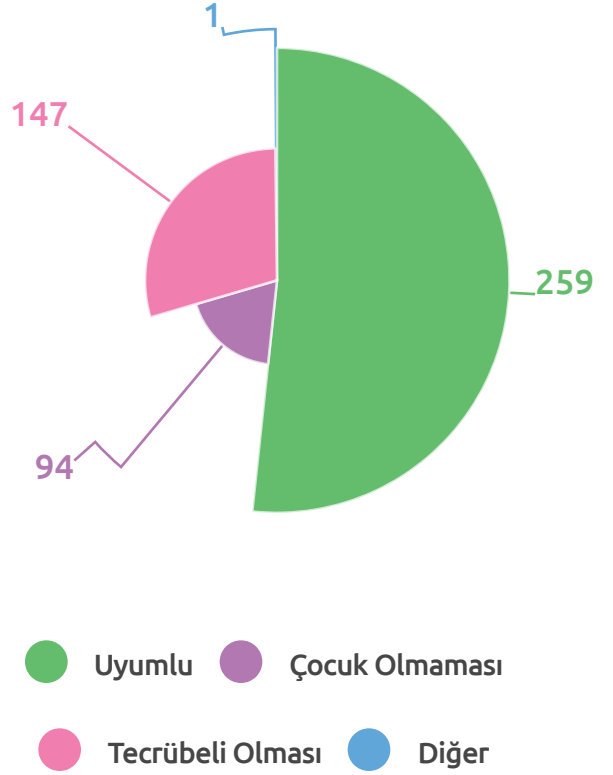
Sayısal verilerden anlaşıldığı üzere yetişkin işçilerle 16-18 yaş grubundaki genç mevsimlik tarım işçileri arasında önemli bir farklılık olmadığı, bahçeye çalışmaya giden tüm işçilerin her işi yaptığı, yaşa ve işin niteliğine bağlı bir görev dağılımı olmadığı tespit edilmiştir.

Diğer yandan özellikle çuval taşıma, ağır yük kaldırmayı; fındık toplama ise eğilerek uzun süre aynı pozisyonda çalışmayı gerektirmektedir. Bu tür işler henüz fiziksel gelişimini tamamlamamış çocuk ve gençlerin sağlıkları üzerinde olumsuz sonuçlar yaratabilecek niteliktedir. Kuvvet, denge, tepki hızı, koordinasyon, esneklik gibi becerilerinin yeterince gelişmemiş olması sebebiyle kaza ve sakatlanmalara karşı yüksek risk taşımaktadır. Çocuk ve gençlerin kas – iskelet sistemi hastalıkları başta olmak üzere gelecekte sağlık sorunları ile karşı karşıya kalma olasılığı yükselmektedir.

Getirdikleri İşçilere Dair Demografik Özellikler - *İşçi Seçme Kriterleri*

Görüşülen tarım araçları işçi seçimi konusunda herhangi bir kriterlerinin olmadığını belirtmiştir.

Ancak tartışma, kavga gibi olumsuzluklara yol açmayacak kişilerle çalışmaya özen gösterdiklerini, önceden ya da hasat dönemi içinde bu tür olumsuzluklara neden olan kişilerle iş bağlantılarını kestiklerini ifade etmişlerdir.

96,7%

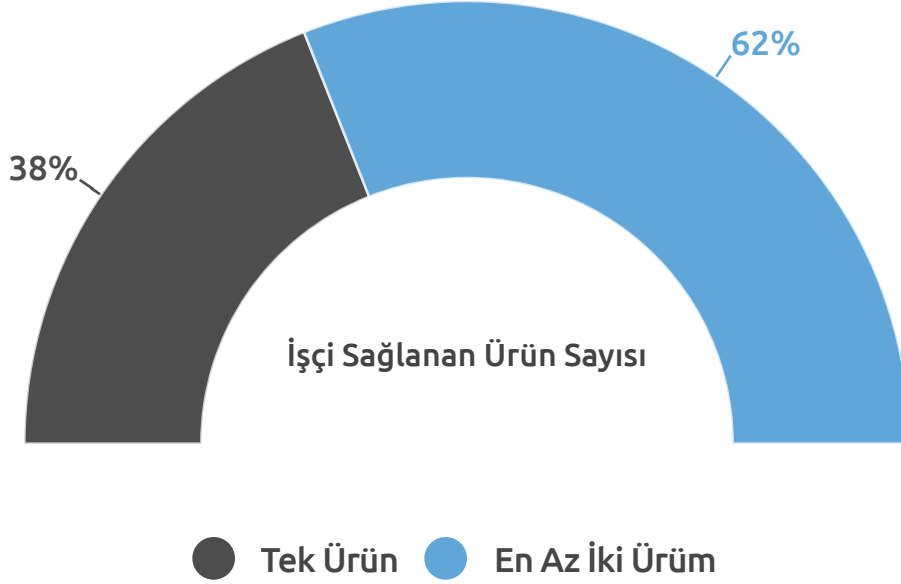
3,3%

● İşçi Grubunda Akrabası Var ● İşçi Grubunda Akrabası Yok

Tarım araçlarının tamamına yakınının işçi grubunda akrabaları görev almaktadır. İşçi grubunda akrabası bulunmayan %3,3 olan tarım araçlarının tamamının 150 ve üzeri işçisi bulunan dayıbaşı olduğu anlaşılmaktadır.

Getirdikleri İşçilere Dair Demografik Özellikler - *Gittikleri Diğer Ürünlere Dair Sonuçlar*

Tarım araçlarının %38'inin (117 Tarım Aracısı) sadece fındık hasadı için işçi temin ettiği, %62'sinin (192 Tarım Aracısı) ise en az iki ürüne işçi sağladığı tespit edilmiştir.

En az iki ürün için işçi temin eden tarım araçları incelendiğinde kayısı, patates, şeker pancarı ve pamuk ürünlerinin yoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır .

Ürün Adı	Çalışılan Ay	Çalışma Şekli	Tarım Aracısı Sayısı	İşçi Sayısı	Çalışılan İller
Kayısı	Haziran-Temmuz	Hasat	111	12.924	Malatya
Pancar	Nisan-Mayıs, Ekim	Çapa Hasat	78	3.764	Konya, Yozgat, Erzincan, Sivas, Muş, Kırşehir, Tokat, Elâzığ
Patates	Nisan-Mayıs, Eylül-Ekim	Çapa Hasat	50	7.629	Niğde, Nevşehir, Konya, Kayseri, Sivas, Tokat, Erzurum, Erzincan
Pamuk	Nisan Eylül-Ekim	Çapa Hasat	29	3.182	Şanlıurfa, Adana, Diyarbakır, Adıyaman, Manisa, İzmir, Hatay

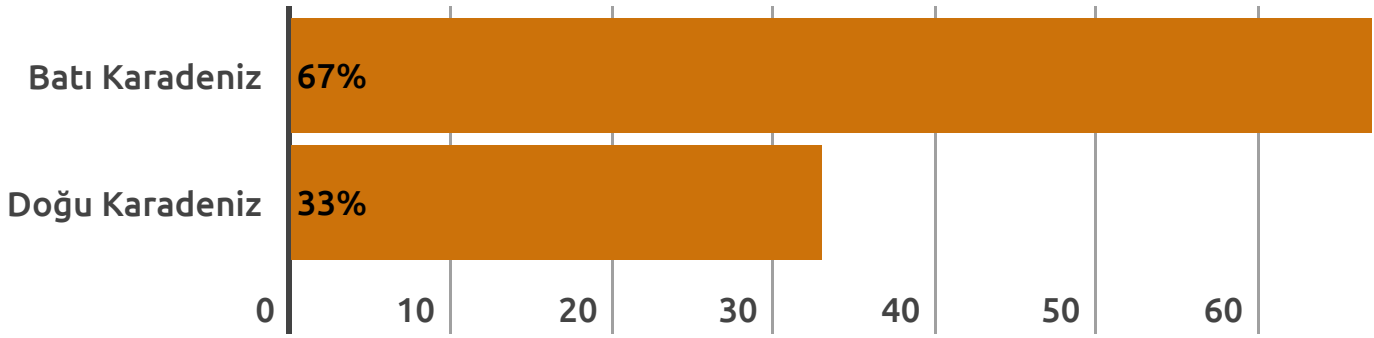
Getirdikleri İşçilere Dair Demografik Özellikler - *Gittikleri Diğer Ürünlere Dair Sonuçlar*

Bunların dışında bilgisine ulaşılan ürün detaylarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

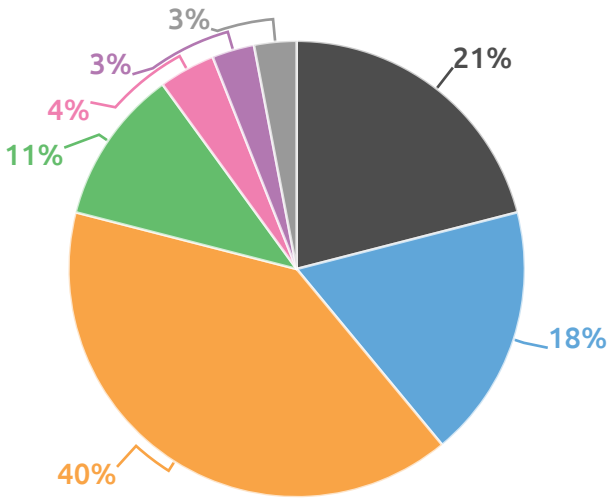
Ürün Adı	Çalışılan Ay	Çalışma Şekli	Tarım Aracısı Sayısı	İşçi Sayısı	Çalışılan İller
Domates	Nisan- Mayıs Haziran- Temmuz	Fide Dikim Hasat	10	1.609	Antalya, Bursa, Eskişehir, Ankara, Tokat
Narenciye	Ekim-, Kasım, Aralık, Ocak, Şubat, Mart	Hasat Paketleme	30	3.060	Adana, Mersin, Hatay, Antalya, Muğla
Kiraz	Haziran	Hasat	18	1.583	Afyon, Konya, Isparta
Elma	Eylül, Ekim, Kasım	Hasat	16	995	Isparta, Antalya, Amasya, Niğde, Konya, Kayseri
Çilek	Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Eylül, Ekim, Kasım	Hasat	14	1.038	Mersin, Antalya, Konya, Bursa
Nohut	Mayıs Haziran- Temmuz	Çapa Hasat	12	1.126	Çorum, Sivas, Yozgat, Kırşehir, Nevşehir, Elâzığ
Sera	12 Ay	Dikim Bakım Hasat	8	1.473	Adana, Mersin
Vişne	Haziran	Hasat	3	193	Afyon, Konya (Akşehir)
Soğan	Mayıs	Çapa	3	380	Adana, Ankara, Niğde
Mercimek	Haziran	Hasat	4	92	Yozgat, Çorum, Şanlıurfa
Kimyon	Temmuz	Hasat	3	77	Konya

Getirdikleri İşçilere Dair Demografik Özellikler - *Tek Ürüne (Fındık)Gelenler*

Tek ürüne (Fındık) çalışan 117 tarım aracıları incelendiğinde, bunların %67'sinin Batı Karadeniz'de, %33'ünün Doğu Karadeniz'de olduğu anlaşılmaktadır. Batı Karadeniz'e işçi sağlayan tarım aracılarının tek ürün çalışma alışkanlığının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

● Sadece Fındık'a Gelen Tarım Aracıları

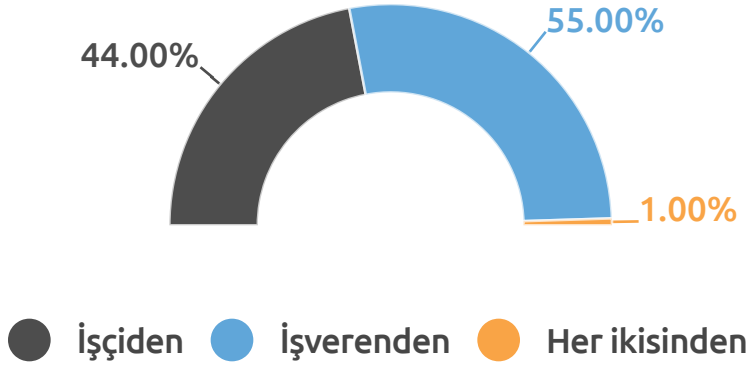
Sadece fındık hasadına işçi sağlayan tarım aracılarının geldikleri iller incelendiğinde Mardin, Diyarbakır, Batman ve Şırnak illerinden gelen tarım aracılarının tek ürün alışkanlığının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

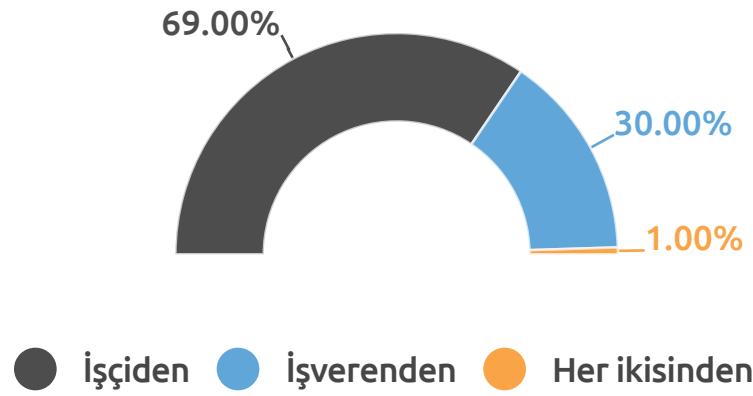
Tarım Aracılarının Görev & Sorumlulukları - Sözleşme, Ücret & Komisyon Alımı Konularında Tutumları

Tarım iş araçlarının tamamının işverenle herhangi bir sözleşme yapmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun anlaşmazlıklarda tarım aracısı ve işçiyi mağdur ettiği yapılan görüşmelerde beyan edilmektedir.

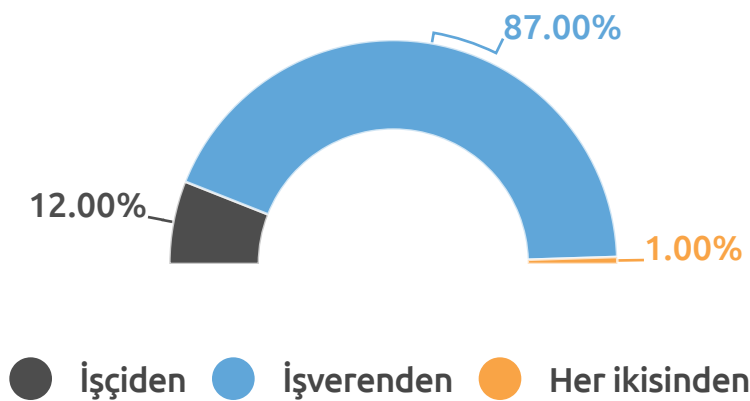
TARIM ARACISI

DAYIBAŞI

ÇAVUŞ

Tarım Aracılarının Ücretlerini Aldıkları Kişiler

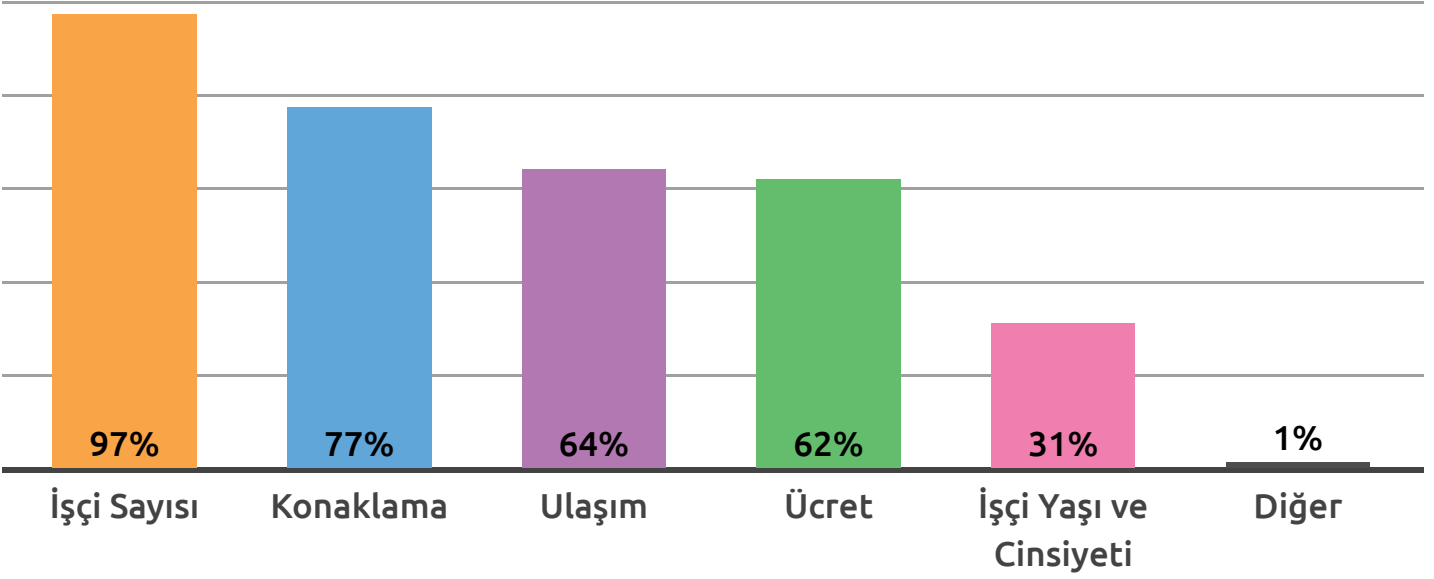
Veriler genel olarak incelendiğinde tarım iş araçlarının % 55'inin yaptıkları işin karşılığını mevzuata uygun şekilde aldığı tespit edilmiştir.

Mevzuata uygun şekilde ücretlerini alan tarım aracısı oranının yüksek çıkması doğru bilgi paylaşılmaması ve "Çavuş" diye isimlendirilen araçlarının %87'sinin ücretlerini işverenden almasından kaynaklanmaktadır.

Tarım Aracılarının Görev & Sorumlulukları - Ücretlere Dair Diğer Veriler

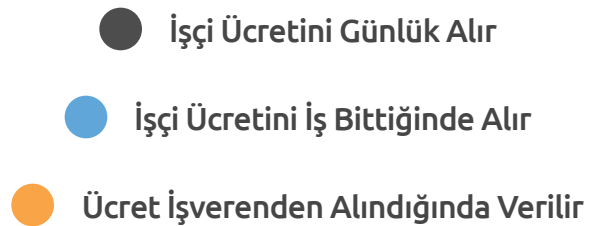
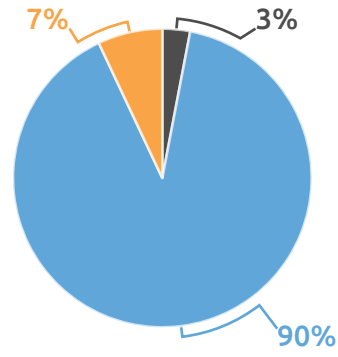
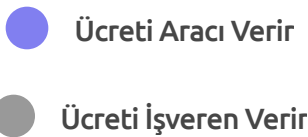
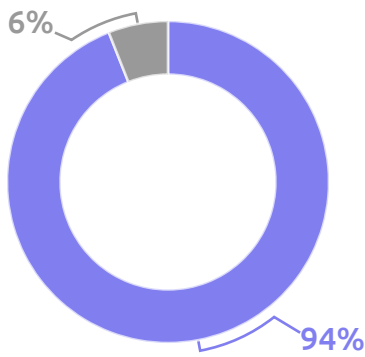
Tarım araçlarının çoğunluğu iş başlamadan işverenle ücretler hakkında görüştiklerini ifade etmiştir.

Tarım Aracılarının İşverenle Konuştuğu Konular:

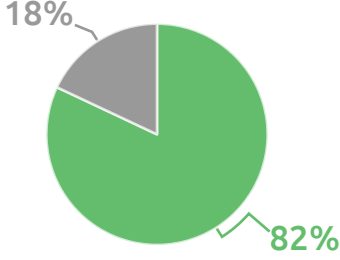

İşçi Ücretlerine Dair Veriler:

İşçilerin ücretlerini çoğunlukla iş bitiminde araçlardan aldığı görülmektedir.

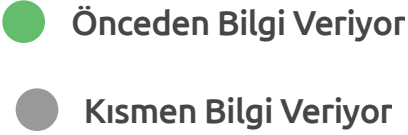

Tarım Aracılarının Görev & Sorumlulukları - *Ulaşım Şekli ve Masraflarına Dair Tutum & Davranışları*

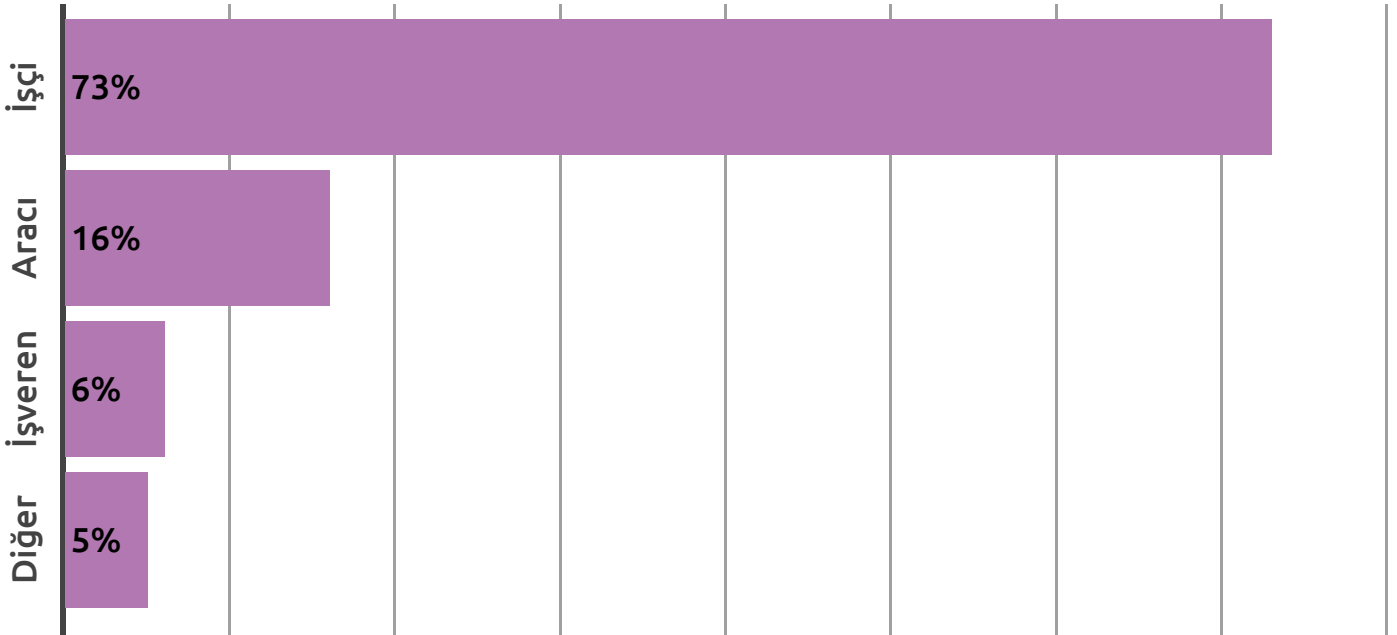

GENEL BİR NOT:

Çalışma koşulları, ücret, ulaşım, konaklama gibi durumlar ile ilgili önceden bilgi verilip verilmediği incelendiğinde tarım araçlarının %82'sinin bilgi verdiği %18'inin ise kısmen bilgi verdiği anlaşılmaktadır.

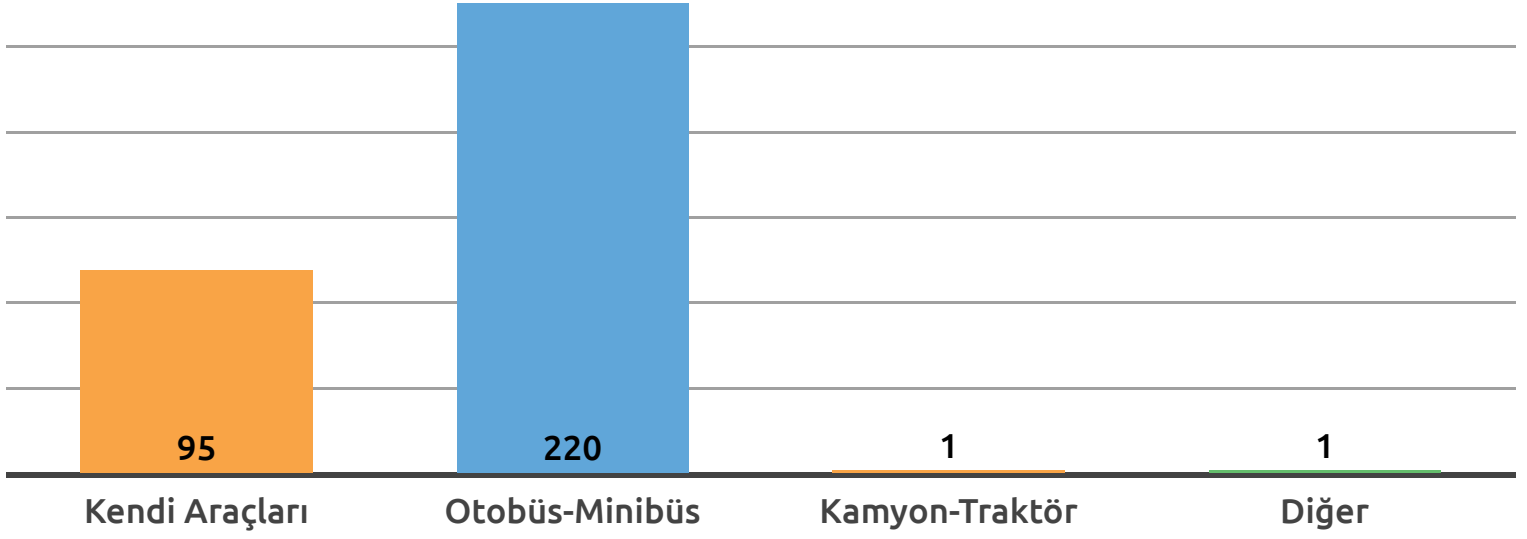

Ulaşım masraflarının ise % 73 oranında işçi tarafından karşılandığı belirlenmiştir. Aşağıdaki tablo ulaşım masraflarını hangi aktörlerin karşıladığının oranlarını detaylandırmaktadır.

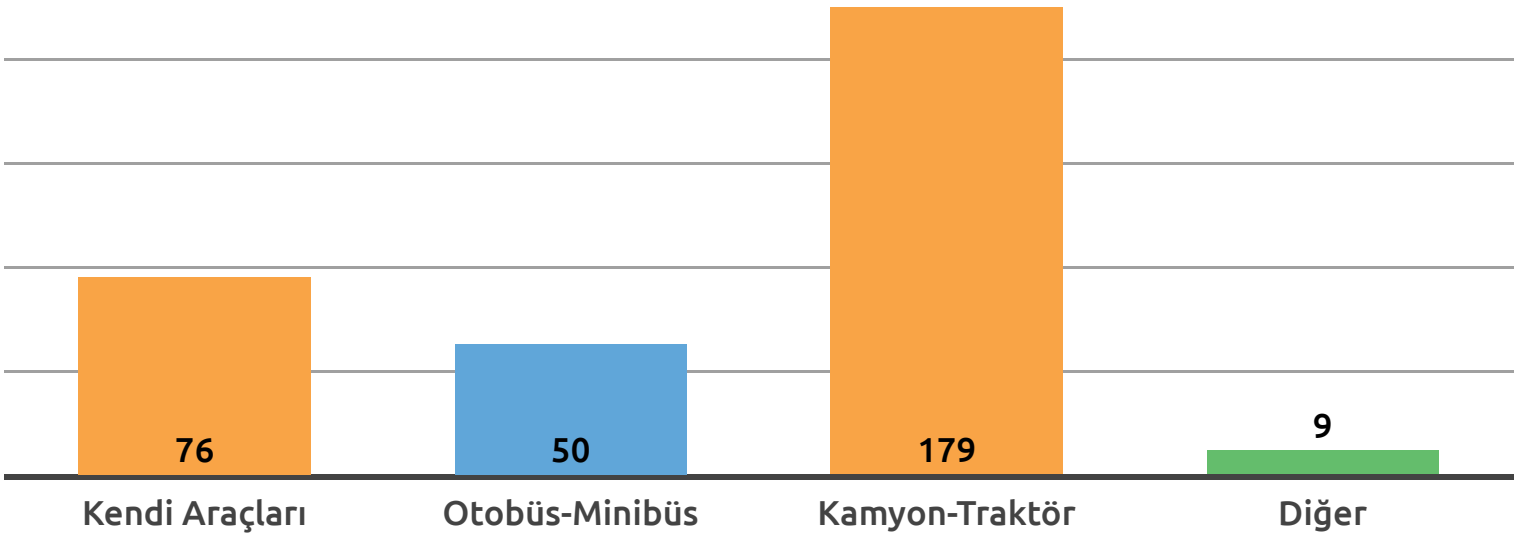

Tarım Araçlarının Görev & Sorumlulukları - *Ulaşım Şekli ve Masraflarına Dair Tutum & Davranışları*

İşçilerin ikamet yerlerinden çalışılacak illere ulaşımı çoğunlukla otobüs-minibüs gibi araçlarla sağlanmaktadır.

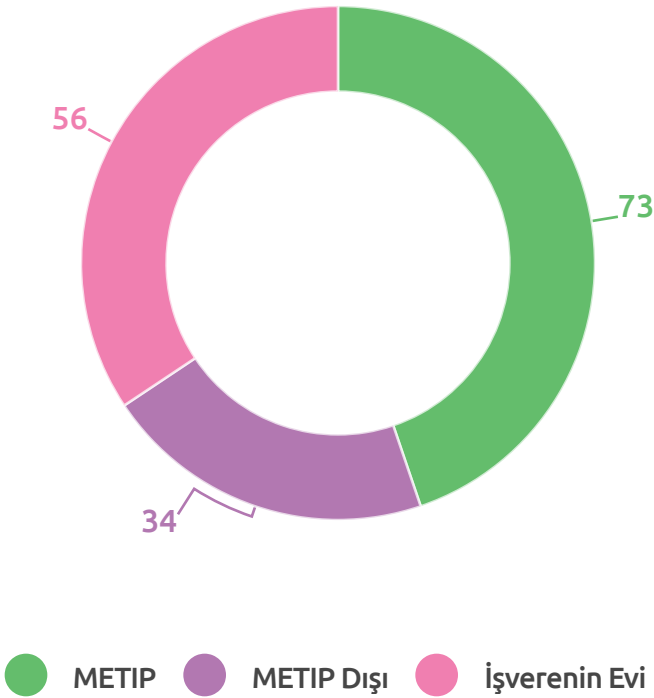
İşçilerin hasat süresince kaldıkları yerden fındık bahçesine ulaşımının ise % 58 oranında kamyon, traktör, patpat gibi yolcu taşımaya uygun olmayan araçlarla sağlandığı tespit edilmiştir.

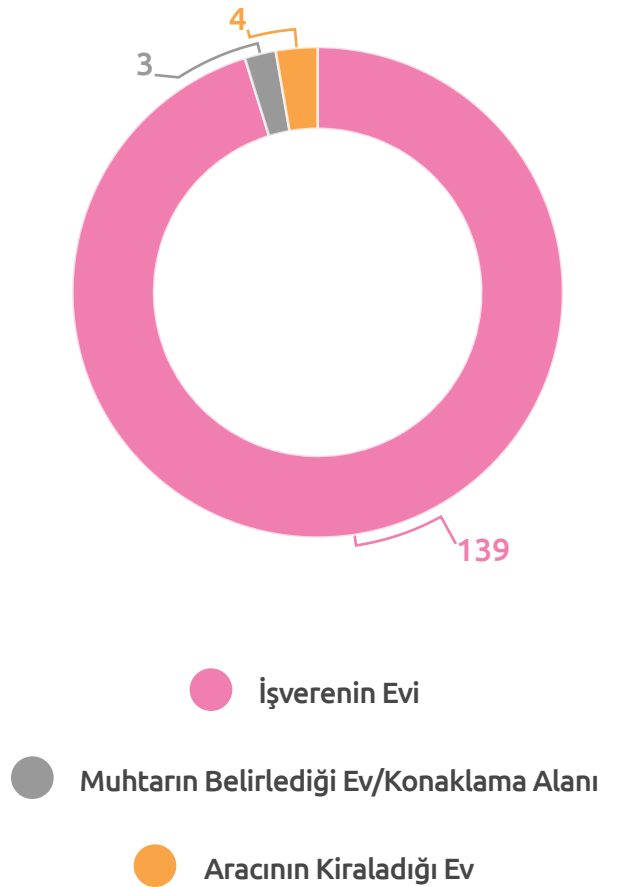
Tarım Aracılarının Görev & Sorumlulukları - *Konaklama Koşullarına Dair Tutum & Davranışları*

Konaklamanın hangi koşullarda yapıldığına dair veriler, Batı Karadeniz'de "METİP" (Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirme Projesi) alanı olmadığından dolayı iki grupta incelenmiştir.

Batı Karadeniz Bölgesinde yapılan görüşmelerde işçilerin %95'inin işverenin gösterdiği evlerde konakladıkları; ancak bu evlerin fiziki yeterlilik ve hijyen açısından önemli eksiklikleri olduğu ifade edilmiştir.

**DOĞU KARADENİZ
BÖLGESİ BULGULARI**

**BATI KARADENİZ
BÖLGESİ BULGULARI**

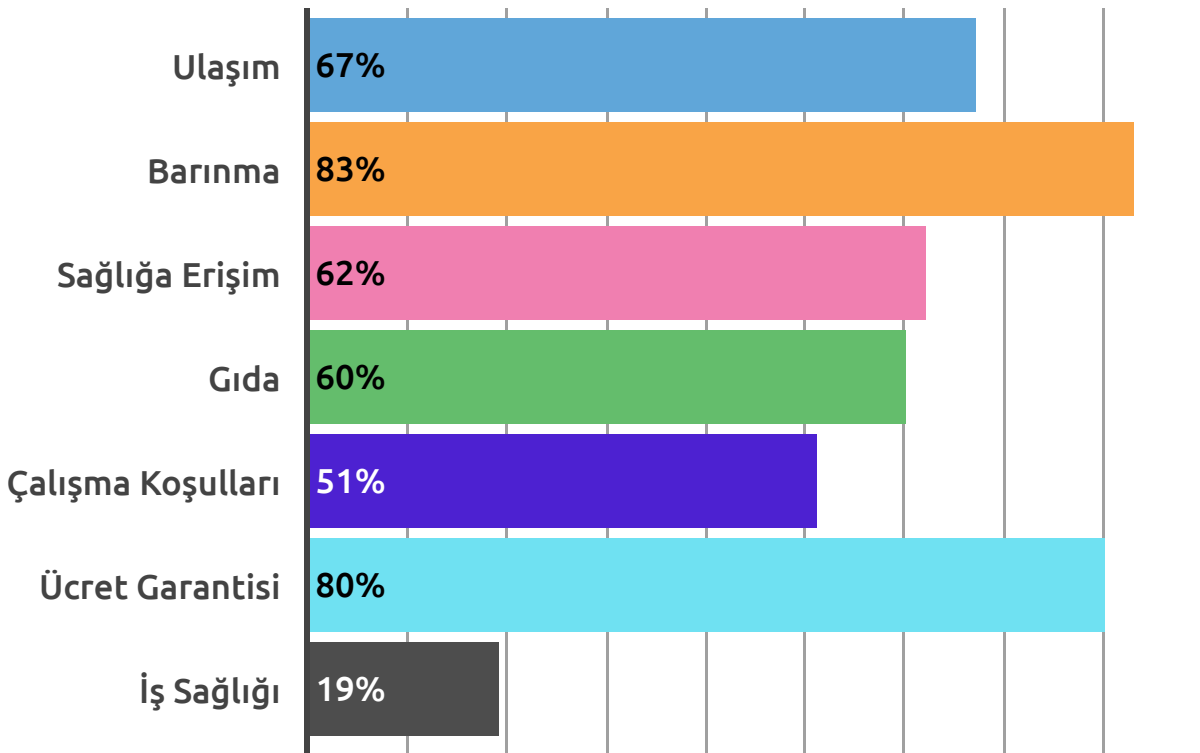
Tarım İş Aracılarının İşçileri İçin Üstlendiği Sorumluluklar ve Giderlere İlişkin Sonuçlar

İşçilerin ihtiyaçlarının karşılanması ve tarım araçlarının sorumlulukları incelendiğinde işçilerin ihtiyaçlarının birçoğunun sorumluluğunu tarım aracısının üstlendiği; ancak, oluşan masrafların işçiden tahsil edildiği anlaşılmaktadır.

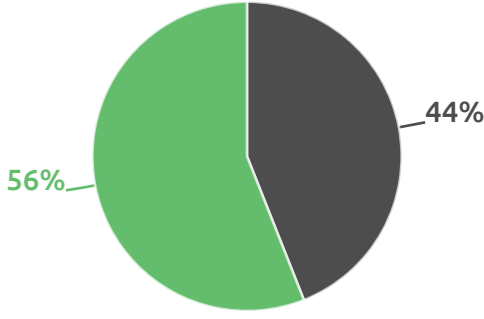
Aracı Tarafından Karşılanan Masraflar

Aracının Üstlendiği Sorumluluklar

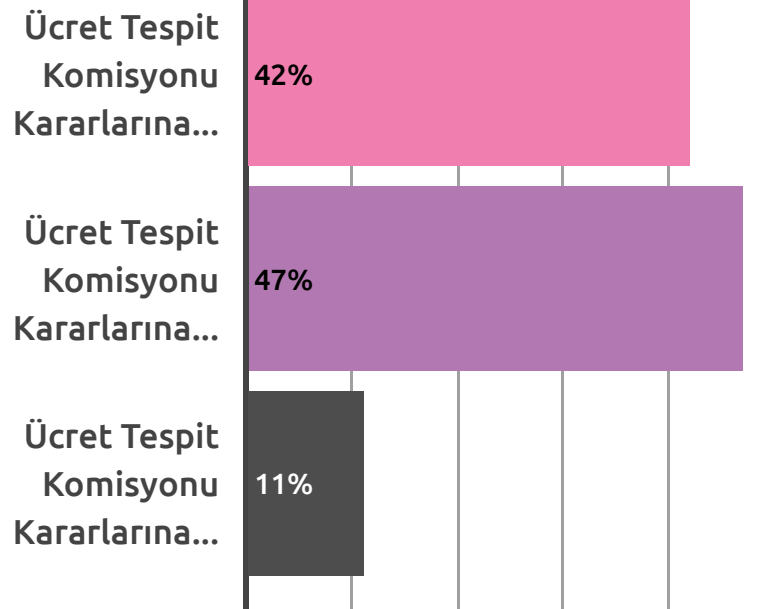
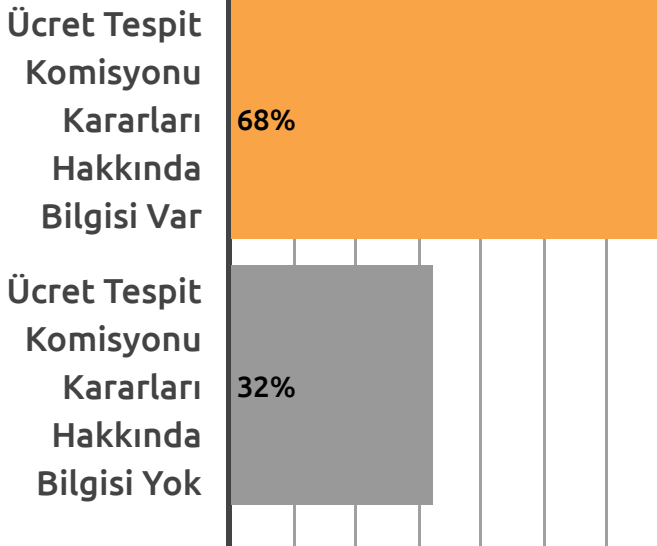
Tarım Aracılarının İşçilerin Ücretlerini Ödeme Durumu ve Ücret Tespit Komisyonu Kararları Hakkında Bilgi ve Uygulama Durumu

Tarım aracılarının %44 'ünün işçi ücretinden kesinti yaptığı görülmektedir.

Ayrıca yapılan görüşmelerde 9 tarım aracıları işçilerden ücret almadıklarını, bunun yerine haftada bir gün tüm yevmiyelerini aldıklarını ifade etmektedirler. Bu durumda tarım aracılarının %3 'ünün ücret karşılığı işçiyi çalıştırdığı söyleyebilmekteyiz.

- Ücret Kesintisi Yapan Tarım Aracısı
- Ücret Kesintisi Yapmayan Tarım Aracısı

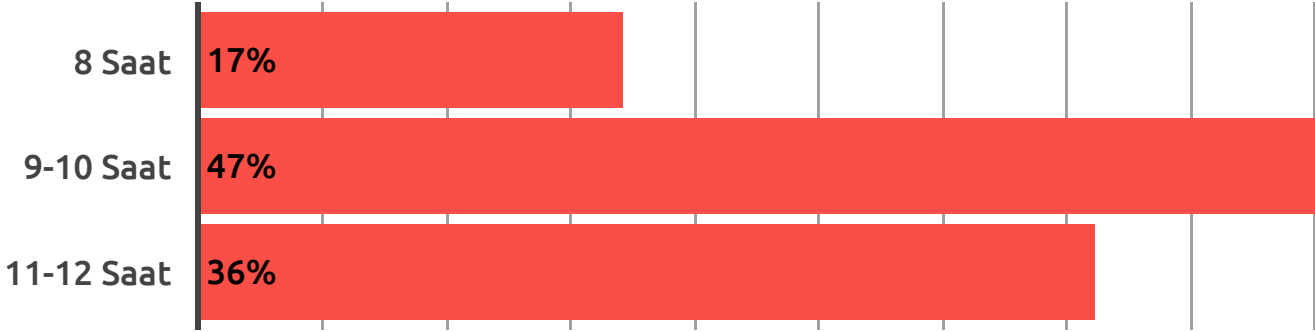

Tarım aracılarının %68 'inin Ücret Tespit Komisyonu kararlarından haberdar olduğu, %42 'sinin bu kararlara uyduğu ancak %47 'ünün bu kararlara kısmen uyduğu tespit edilmiştir.

Tarım İş Aracılarına Bağlı Çalışan İşçilerin Çalışma Saatleri ile İlgili Sonuçlar

Doğu ve Batı Karadeniz Bölgelerinde toplam tarım işçilerinin %36'sinin dinlenme saatleri haricinde 11-12 saat çalıştığı, %47'sinin ise 9-10 saat çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. İş kanununda belirtilen koşullara uygun olarak işçilerin sadece %17'sinin çalıştığı tespit edilmiştir.

Batı Karadeniz Bölgesi'nde işçilerin yarısından fazlasının 11-12 saat çalıştığı dikkat çekmektedir.

● Mevsimlik Tarım İşçilerinin Günlük Çalışma Saatleri (Tüm Bölgeler)

● Mevsimlik Tarım İşçilerinin Günlük Çalışma Saatleri (Doğu Karadeniz)

● Mevsimlik Tarım İşçilerinin Günlük Çalışma Saatleri (Batı Karadeniz)

SONUÇ & ÖNERİLER

Şirketler İçin Öneriler

-Bu raporda sunulan bilgiler 3 ilde, 14 ilçede gerçekleştirilmiş ve 309 tarım aracısına ulaşılmıştır. Veriler sınırlı bir coğrafi alandaki işçi profilini (ikamet ili, cinsiyeti, yaşı), çalışan ya da çalışma riski altında bulunan çocuk sayısını, fındık hasatında genç işçilerin üstlendiği işleri, çalışma saatleri, ücretler gibi çalışma hayatı ile işçilerin barınma ve yaşam koşullarına dair mevcut durumu ortaya koymaktadır. Bu tür araştırmalar, şirketlerin tedarik zincirlerindeki risk alanlarını coğrafi olarak görmelerine ve sosyal uygunluk/sürdürülebilirlik çalışmalarına ayırdıkları bütçe ve insan gücünü etkin bir şekilde planlamalarına yarar sağlayacaktır.

-2017 fındık hasatında görüşülen tarım aracılarının sorumlu olduğu işçi gruplarının yüzde 12,7'sinin çocuk olduğu anlaşılmıştır. Araştırmanın bu raporda yer almayan detaylı bulguları çalışan ya da çalışma riski altında olan çocukların köy köy dağılımını göstermektedir. Bu tür bir çalışma şirketlerin iyileştirmeye yönelik faaliyetlerini coğrafi olarak nereye odaklayacağı konusunda yol gösterebilir. Yine işgücünün büyük oranda kadın işçilerden oluşması, toplumsal cinsiyet konusunun her türlü planlamada göz önüne alınması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

-Görüşülen tarım aracılarında hiçbirinin üretici ile bir sözleşme ilişkisi kurmaması da araştırmanın önemli bulgularındandır. Tarım iş aracıları ile birebir iletişim ağı kurularak tarım iş aracısı ve işveren arasında yapılması gereken iş ve işlemler için danışmanlık yapılmalıdır. Bu danışmanlık sayesinde işveren ve tarım iş aracısı arasında sözleşme imzalanması başta çocuk işçiliği, işçi çalışma saatleri, ücret, ücret kesintisi ve ulaşım gibi başlıca sorunları oldukça azaltacaktır.

-Başta çocuk işçiliği ve işçiden kesilen komisyonlar konularında olumlu tutum sergileyen tarım iş aracıları desteklenmeli, bu sorunlar konusunda eksikleri bulunan tarım iş aracıları için özel farkındalık çalışmaları yürütülmelidir.

-Devam eden veya gerçekleştirilmesi planlanan sosyal çalışmalara üreticiler de dâhil edilmelidir. Üreticilerin dâhil edilmesi yerel sahiplenme ve sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır.

SONUÇ & ÖNERİLER

Kamu Kurumları İçin Öneriler

- Tarım iş aracılığının meslek olarak sınıflandırılması ve mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvenceli çalışmaları için gerekli mevzuat çalışmaları yapılmalıdır. Tarım iş aracılığının meslek olarak yapılması, mevsimlik tarım işçilerinin daha kurallı ve insani koşullarda çalışacağı ve çocuk işçiliğinin sona ereceği bir çalışma sistemi oluşturacaktır.
- Ücret tespit komisyonları mevcut işleyişi sadece işveren odaklı olan ziraat odaları başkanlığında oluşturulmaktadır. Bu komisyonlar illerdeki İŞKUR koordinasyonunda ve işçi temsilcisi olan tarım iş araçlarının da içerisinde yer alacağı şekilde düzenlenmelidir. Mevsimlik tarım işçilerinin bu komisyonlarda temsil edilmesi özellikle çocuk işçiliği, çalışma saatleri ve ücret kesintisi gibi sorunları ortadan kaldırabilecek kararlar alınmasına neden olacaktır.
- Görüşülen 309 tarım aracısından sadece 15'inin tarım aracı belgesi olduğu, bunların da 5 tanesinin belgesinin süre aşımına uğradığı görülmüştür. Tarım araçlarının %90'ından fazlasının yasal olarak çalışmasında bir engel olmamasına rağmen bu oranın düşük olmasının en öne çıkan sebebinin, tarım araçlarının mevzuat hakkında bilgi sahibi olmaması olduğu anlaşılmıştır. Belgeli tarım aracı olarak çalışmanın özellikle vergilendirme ve sosyal güvence konusunda ne anlama geldiği konusunda yanlış fikir sahibi olunması, tarım araçlarının İŞKUR'a kayıt olmaktan çekinmesine neden olmaktadır.
- Tarım iş araçlarının yasal kurallar doğrultusunda çalışmalarını sağlamak ve çocuk işçiliğini engellemek için tarım iş araçlarının yoğun olarak geldikleri iller olan, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Adıyaman, Batman İŞKUR il müdürlükleri tarım iş araçlarına yönelik farkındalık çalışmaları düzenlemelidir.
- Tarım iş araçlarının yoğun olarak geldikleri iller olan, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Adıyaman, Batman gibi illerin İŞKUR il ve ilçe müdürlüklerinde ilgi birimlerde görev alan personel için hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir.
- Tarım iş aracılığı işini kayıtlı ve kanunlara uygun yapmayan kişiler için gerekli denetimler yapılmalı ve uygulanan yaptırımlar kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

SONUÇ & ÖNERİLER

Üreticiler/işverenler için Öneriler

- Üreticiler kayıtlı ve kanunlara uygun çalışan tarım iş aracılara iş vermeyi tercih etmelidir. Bu sayede işveren daha profesyonel ve çocuk emeğinden uzak iş gücü ile çalışacağı için iş gücünden daha fazla verim alacaktır. Ayrıca elde ettiği ürün ulusal ve uluslararası piyasada daha değerli hale gelecektir.
- İşverenler, işçilerin fiziki özellikleri dikkate alınarak belirlenen asgari çalışma saatlerini dikkate almalıdır.

Ekler - Görüşme Formu

TARIM ARACILARININ VERİ TABANININ OLUŞTURULMASI
VE
FARKINDALIK OLUŞTURULMASI YÖNTEMİ İLE
ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİN SONLANDIRILMASI PROJESİ

ARACI GÖRÜŞME FORMU (2017)

Sayın

Mevsimlik gezici tarım işçiliğinde bulunan çocuk ve ailelere yönelik bir proje yürütmekteyiz. Bu formla tarım aracılarının çalışma alışkanlık ve yöntemleri hakkında bilgi edinmek istiyoruz. Bu formla toplanacak bilgiler sadece tarım aracılara yönelik bir veri tabanı oluşturmak ve bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalara ışık tutmak amacıyla kullanılacaktır. Formun yarım saat içinde bitmesi tasarlanmıştır. Sağlayacağınız katkı için teşekkür ederiz.

Anket No :

Görüşmecinin Adı – Soyadı :

Görüşme Tarihi :

Görüşmenin Yapıldığı İl :

Görüşmenin Yapıldığı İlçe :

Görüşmenin Yapıldığı Köy :

A. Profil Bilgileri

1. Adı – Soyadı :

2. İkamet ettiği İl :

İlçe :

Köy :

Adres :

3. Telefon Numarası :

4. Yaşı :

5. Cinsiyeti K E

6. Eğitim Durumu HÖG İlkokul Mezunu
 İlköğretim Mezunu Lise Mezunu Diğer

7. Aracılık dışında bir işi / mesleği Var Yok

8. Sosyal Güvencesi Var Yok

Ekler - Görüşme Formu

9. Geçmişte ve / veya halen mevsimlik tarım işçisi olarak Çalışmış Çalışmamış
10. Kaç yıldır tarım aracı * Dayıbaşı Çavuş
11. Mevzuat hakkında bilgisi Var Yok
12. Aracı belgesi Var (Kaç yıldır?) Yok
13. Aracı belgesi aldığı İş Kurumuna rapor veriyor mu? Evet Hayır

B. Getirdiği İşçi Profili

14. Yıllara göre çalıştırdığı işçi sayısı

2014	2015	2016	2017

15. Bu yıl işçi grubunda bulunan;

- a. 16 yaşından küçük çocuk sayısı Fikri Yok
- b. 16 – 17 yaş grubundaki genç işçi sayısı Fikri Yok
- c. 18 – 30 yaş grubundaki işçi sayısı Fikri Yok
- d. 31 – 45 yaş grubundaki işçi sayısı Fikri Yok
- e. 46 yaşından büyük işçi sayısı Fikri Yok
- f. Erkek işçi sayısı Fikri Yok
- g. Kadın işçi sayısı Fikri Yok

16. Fındık hasadı için 2017 yılında işçi gönderdiği iller hangileri? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir) Sakarya Düzce Ordu Diğer

17. On altı – on sekiz yaş grubundaki işçilerin yaptıkları işler nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

Fındık toplama Çuval taşıma Filiz alma Diğer

18. İşçi aldığı iller hangileridir? Batman Şırnak Mardin
 Şanlıurfa Diyarbakır Adıyaman Diğer

19. İşçiler arasında akrabası Var (Kaç Kişi?) Yok

20. İşçi seçerken göz önünde bulundurduğu hususlar Uyumlu olması
 Çocuk olmaması Tecrübeli olması Diğer

Ekler - Görüşme Formu

21. Aylara göre işçi gönderdiği ürün ve iller

	Ürün	İl
Ocak		
Şubat		
Mart		
Nisan		
Mayıs		
Haziran		
Temmuz		
Ağustos		
Eylül		
Ekim		
Kasım		
Aralık		

C. Görev ve Sorumluluklar

22. İşçilere sözleşme yapıyor mu? Evet Hayır

23. Aracılık karşılığında ücreti (komisyonu) kimden tahsil ediyor?
 İşverenden İşçiden Her ikisinden

24. İşin niteliği, ücret, konaklama yeri, ulaşım gibi konularda işçilere;
 Bilgi veriyor Bilgi vermiyor Kısmen bilgi veriyor

25. İşçilerin ikametlerinden çalışacakları ile ulaşımını ne tür araçlarla sağlıyor?
 Kendi araçları Otobüs, minibüs vb. Kamyon, traktör vb. Diğer

26. İşçilerin ikametlerinden çalışacakları ile ulaşım masrafları kim tarafından karşılanıyor?
 İşçiler karşılıyor Kendisi karşılıyor İşveren karşılıyor Diğer

27. İşçilerin konaklama yeri ile işyeri arasında ulaşımı ne tür araçlarla sağlıyor?
 Kendi araçları Otobüs, minibüs vb. Kamyon, traktör vb. Diğer

28. İşçilerin konaklama yeri ile işyeri arasında ulaşımı kim tarafından sağlanıyor?
 Aracı İşçi İşveren

Ekler - Görüşme Formu

29. Hasat dönemi boyunca işçiler ne tür yerlerde konaklıyorlar?

- METİP alanında çadırda METİP alanı dışında çadırda
 Muhtarlığın belirlediği okul, köy evi gibi yerlerde İşverenin gösterdiği evde
 Aracı tarafından kiralanmış evlerde Diğer

30. Çalıştığı süre içinde işçinin aracı tarafından karşılanan masrafları nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- Tüm masraflar işçiye ait Ulaşım Barınma Gıda
 Sağlık Diğer

31. Çalıştıkları süre içinde işçilerin hangi sorumluluklarını üstleniyor? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- Ulaşımı sağlama Barınma yeri sağlama
 Sağlık hizmetlerine erişim Gıda ihtiyacını karşılama
 Çalışma koşullarını belirleme Ücret garantisi
 İş sağlığı ve güvenliği Diğer

32. İş ilişkisi kurulması aşamasında işverenle görüşme konuları nelerdir?

- İşçi sayısı Çalışma saatleri Konaklama Ücret – Komisyon
 İşçilerin yaş ve cinsiyetleri Diğer

33. İşçi ücretini kimden alıyor? Aracıdan İşverenden

34. İşçinin ücreti ne zaman ödeniyor?

- Günlük Haftalık İş bittiğinde İşverenden tahsil ettiğinde
 Anlaşmaya bağlı Borç / Avans olarak çalışma öncesi Diğer

35. İşçi ücretinde kesinti yapıyor mu? Evet Hayır

36. İşçi gönderdiği illerin ücret tespit komisyon kararları hakkında bilgisi

- Var Yok

37. Var ise bu kararlara uyuyor mu?

- Evet Hayır Kısmen (Hangi kararlara uymakta zorlanıyor)
.....

38. Dinlenme saatleri hariç, işçiler fındık toplamak için kaç saat çalışıyor?

- 8 saat 9 – 10 saat 11 – 12 saat 13 – 14 saat

39. İşçiler haftada kaç gün çalışıyorlar?

40. İşçilerin iş güvenliğini sağlamak için ne tür önlemler alıyor?

- Bilgilendiriyor Teçhizat sağlıyor
 Bahçe sahibinin sorumluluğunda Diğer

41. Bölgedeki proje okulu hakkında bilgisi Var Yok

42. Çocukların bu okula gitmesi için yönlendirme yapıyor mu? Evet Hayır

42. İşçi grubu içinde bu okullara devam eden çocuk Var Yok

NOTLAR